

Колесник В.М.,
студентка 7 курсу
Житомирського державного університету ім. І.Франка.
Хом'як І.В.,
доцент кафедри екології, природокористування та біології людини
Житомирського державного університету ім. І.Франка.

ДИНАМІКА НАДЗЕМНОЇ ФІТОМАСИ РОСЛИННИХ УГРОПОВАНЬ ПРИРІЧКОВИХ ЧАГАРНИКІВ ЦЕНТРАЛЬНОГО ПОЛІССЯ

Угруповання прирічкових чагарників мають велике ресурсозберігаюче значення. Вони забезпечують сталість використання водних та ґрунтових ресурсів в районах річкових долин, запобігаючи ерозії та замуленню. Мають велике значення в водо регулюванні конденсуючи вологу поміж гіллям та корінням а також затінюючи водойми.

Синтаксономічна схема рослинності прирічкових чагарників Центрального Полісся виглядає наступним чином:

ALNETEA GLUTINOSAE Br.-Bl. R.Tx 1943: Salicetalia auritae Doing 1962, Salicion cinereae Th.Müll et Görs ex Pass 1961: *Salicetum pentandro-cinereae* Pass 1961.

SALICETEA PURPUREA Moor 1958: Salicetalia purpureae Moor 1958, Salicion albae R.Tx 1955: *Salicetum albae-fragilis* R.Tx 1955

ROBINETEA Jurco ex Hadač et Sofron 1980: Cheledonio-Robinetalia Jurco ex Hadač et Sofron 1980, Cheledonio-Acerion negundi L. et A.Jsc 1989: *Cheledonio-Aceratum negundi* L. et A.Jsc 1989; Cheledonio-Robinion Hadač et Sofron 1980: *Cheledonio-Robinetum Jurco 1963, Sambuco nigrae-Robinetum Scepka 1982*

EPILOBIETEA ANGUSTIFOLII R.Tx et Passarge 1950: Sambucetalia Oberd 1957, Sambuco-Salicion caprea R.Tx 1950: *Rubetum idae Oberd 1973, Sambucetum nigrae Oberd 1973, Sambucetum racemosae (NOIRF. 1949) Oberd 1973, Epilobio-Salicetum capreae Oberd 1957.*(*Epilobio-Salicetum capreae var Cystopteridetum fragilis*) *Agrostio-Populetum tremulae* Passarge in Passarge et Hofman 1968.

Чагарникові рослинні угруповання є квазістаціонарними системами динамічними системами. Цьому сприяють стрічкоподібна форма екотопів зайятих ними та сприятливі умови середовища. Це положення в сукцесійній серії є переходом від трав'янисто-чагарникової мезофітної або гігрофітної стадії до мезофітної чи мезогігрофітної фанерофітної стадії.

Поверненню на більш ранні стадії розвитку (трав'янисту або трав'янисто-чагарничкову) заважає інтенсивна насіннева діаспора та величезна маса коріння видів, що здатні до швидкого відновлення вегетативним шляхом. Як показують дослідження після суцільної вирубки чагарників з показниками надземної фітомаси 725 ц/га утворилося трав'янисто-чагарничкове угруповання із фітомасою 60,48 ц/га. Темп приросту фітомаси був таким високим що за один вегетаційний сезони фітомаса відновилася до 153,1 ц/га. Структура відновленого угруповання майже повністю відповідала попередньому – переважали види роду *Salix* (*S. alba*, *S. fragilis*, *S. pentandra*, *S. purpurea*). Утворився інтенсивний підріст *Acer negundo*, *Populus tremula*, *Fraxinus excelsior*. Перший рік після вирубки активізувалися характерні види класу *Galio-Urticetea: Urtica dioica*, *Rubus caesius*, *Aegopodium podagraria*, проективне покриття яких зросло до 4-5 балів за Браун-Бланке. Ці види утворили основу фітомаси угруповання.

Перехід на наступні в сукцесійному ланцюгу стадії може відтермінуватися на 15-25 років. Йому можуть перешкоджати різні дії людини направлені на зменшення надземної біомаси. В дуже рідких випадках це відбувається за рахунок стихійних природних явищ – повеней, що руйнують берегову лінію. Глобальна зміна клімату призвела ксерофітизації Полісся і як результат регулярні весняні післяснігові чи літні післядощові повені стали рідкістю. Заміна чагарникових екосистем на лісові класів *Alnetea glutinosae*, *Vaccinio-Piceetea Quercus-Fagetea*, *Quercetea robori-petraeae*, *Salicetea purpurea* спостерігається після накопичення системою надземної фітомаси в 700-750 ц/га.

Таким чином саме запас надземної фітомаси є основним фактором який впливає на можливість існування прирічкових чагарникових угруповань. Це відповідає закону Ліндемана, згідно з яким під час саморозвитку (автогенної сукцесії) фітомаса екосистеми зростає. Її зміна відбувається в діапазоні від 150 до 750 ц/га.